

временную жизнь человечества во многом будет зависеть сам выбор путей его развития. Возникнув на культурном и технологическом изломе всего уклада жизни человечества, футуризм предстает опережающей время моделью мышления, стремящейся к созданию оптимальных решений для архитектуры будущего.

1. Жилкин В. Экология города. Зеленые врата. 30/08/2004. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://rus.greengate.ee/> свободный. – Загл. с экрана.

2. Тетиор А.Н. Здоровый город XXI века (основы архитектурно-строительной экологии). – М.: РЭФИА, 1997. – 699 с.

3. Иовлев В. И. Экологической подход к архитектурному формообразованию // Известия высших учебных заведений. – М.: Строительство. – 2007. – № 8. – С. 87-91.

4. Маньковская Н.Б. Париж со змеями. (Введение в эстетику постмодернизма). – М.: Издательство Российской Академии Наук. Институт философии, 1994. – 267 с.

5. Сайт Венсана Каллебо. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://vincent.callebaut.org/> свободный. – Загл. с экрана.

6. Аркология и ее концепции. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.mirf.ru/Articles/art2766.htm> свободный. – Загл. с экрана.

7. Мифология и идеология СССР. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.sakharov-center.ru/museum/expositions/mithology-ussr.html> свободный. – Загл. с экрана.

8. Андреа Палладио. Четыре книги об архитектуре. – М.: Издательство Всесоюзной Академии Архитектуры, 1938. – 345с.

9. Хромов С. Мечта об идеальном городе // Журнал Новый Акрополь. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.newacropolis.ru/magazines/3_2001/Mecht_o_ideal_gorode/ свободный. – Загл. с экрана.

10. Лозовая Л.В. Эстетика русского футуризма. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/estetika-russkogo-futurizma> свободный. – Загл. с экрана.

11. Борисовский Г.Б. Архитектура, устремленная в будущее. – М.: Издательство «Знание», 1977. – 128с.

12. Журнал Мембрана. Project X – сверхсекретная утопия Уолта Диснея [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.membrana.ru/particle/1695> свободный. – Загл. с экрана.

Получено 03.12.2012

УДК 72. 01

О.М.ДУДКА, канд. арх.

Харківська національна академія міського господарства

ВПЛИВ ТВОРЧИХ КОНКУРСНИХ ІДЕЙ 1920-1930-Х РОКІВ НА РОЗВИТОК СТИЛЬОВИХ НАПРЯМКІВ В АРХІТЕКТУРІ

Розглядаються особливості конкурсної діяльності та їх вплив на розвиток стильових напрямків в архітектурі.

Рассматриваются особенности конкурсной деятельности и их влияние на развитие стилевых направлений в архитектуре.

In the article the features of campaigning architectural contests are treated. The methods of organization and the factors influenced on forming of innovative architectural ideas are analyzed.

Ключові слова: творчі конкурси, архітектурне формоутворення, конструктивізм, не-реалізовані проекти, стильові етапи, конкурсні ідеї.

При визначенні ролі й місця архітектурних конкурсів, де будь-які конкурсні ідеї залежні від теоретичних розробок, слід зазначити їх вплив на розвиток архітектурної теорії, практики й архітектурної освіти, що є взаємозалежними складовими архітектурного процесу. Важливо, що і власне архітектурний процес впливає на передумови створення конкурсної ситуації, які необхідні при проведенні творчих конкурсів. До речі, досвід проведення конкурсів, а саме реалізація конкурсних проектів, у свою чергу впливають на розвиток архітектурного процесу (рис. 1).

Особливо цікавим з цієї точки зору є період 1920-1930-х років, коли творчі конкурси як процес пошуку нового рішення в архітектурній діяльності набували принципово нового значення. Саме цей період, відзначений появою цілого ряду новітніх ідей, проектів і будівель, що не вписувались в тогочасну загальноприйнятну схему, спонукає дослідників оперувати не лише творчістю відомих чи провідних архітекторів, а й розглядати архітектуру як стилістично яскраве явище [1].

Реальні механізми конкурсів та їх роль в архітектурному процесі значно впливають на взаємозв'язок між творчими ідеями і реалізованими формами, між культурними цінностями епохи й архітектурними теоріями, між творчими конкурсами та їх результатами. Зв'язок цей складний, неоднозначний і реалізується він, перш за все, в системі професійної організації архітектурної творчості. Важливо, що соціально-ідеологічна спрямованість епохи також впливає на систему професійної організації, а науково-практичний досвід проведення творчих конкурсів впливає на розвиток архітектурних теорій, які є складовою архітектурного процесу.

Архітектурна спадщина 1920-1930-х рр. є важливим напрямком в розвитку архітектурного процесу, творчий доробок цього часу – знаменним новітнім стильовим етапом, а конкурсні змагання – важливою складовою архітектурного процесу. Саме з конкурсними проектами (реалізованими і нереалізованими, «паперовими» і концептуальними) пов'язані показові, з точки зору формоутворення, приклади радянської авангардної архітектури. Навіть залишаючись нездійсненими, ці конкурсні роботи впливали на проектну практику, тим більше, що реалізації багатьох з них перешкодили лише ідейно-політичні обставини, а ті споруди, які були реалізованими реально визначали саме той образ міського середовища, на який орієнтувалися при проектуванні нових будівель [1, 2]. Саме архітектурна діяльність 1920-1930-х років, що має стильові закономірності й особливості, обумовлені загальнокультурними й соціально-ідеологічними передумовами, значно вплинула на розвиток подальшої архітектури.

Світовий досвід історії та розвитку архітектури свідчить про те, що у будь-який історичний період матеріальна культура утворює власну систему художніх цінностей, але з часом предметно-просторове середовище минулого стає стилістично застарілим і потребує критичних зауважень. Виникає своєрідний психологічний механізм, що дозволяє долати вплив існуючих традицій і одночасно допомагати розвитку новітніх творчих ідей. Цей механізм існує постійно й незалежно від художнього рівня стильових етапів та сприяє як зміні недостатньо високого в художньому відношенні етапу більш досконалим стильовим напрямком, так і навпаки, зміні останнього на менш досконалий. Існує припущення, що саме цей психологічний механізм контролює строки моральної амортизації предметно-просторового середовища людини [3, 4].

З цієї точки зору дуже цікавим є роль і місце архітектурної спадщини 1920-1930-х років. Творчий доробок цього часу є завершальною частиною попереднього стильового періоду і знаменує новітній стильовий етап.

Стиль – це завжди складна стійка система. Однак стійкість стилю завбачає і поступову перебудову його внутрішньої структури. Аналізуючи стильові процеси в архітектурі ХХ ст. слід підкреслити, що новий стиль має виплески на етапі становлення і завершення формування розвинутої системи художньо-композиційної виразності, а період між ними характерний зниженням яскравих естетичних пошуків та зосередженням зусиль на створенні стильової єдності. Важливо і те, що він виник не як вузький творчий рух, а вже на ранньому етапі має розвинутий комплекс художньо-естетичних засобів та прийомів, що майже визначили загальні риси стилю. Саме в 1920-ті рр. боротьба йшла за чітке визначення цих загальних рис. Ті новітні творчі ідеї і напрямки, що визначались крізь традиційні художньо-композиційні системи, спирались на науково-технічні досягнення й логічне пояснення (функціоналізм, конструктивізм). Згодом роль новітнього зменшувалась і поступово виявлялись ідеї, що не були розвинутими для формування цілісності стильової єдності. Однак саме ці творчі ідеї, які виникли на етапі становлення, стають актуальними і необхідними на завершальному етапі процесу формування стилю (рис. 2).

Історичні корені вітчизняної архітектури сягають в далеке минуле, маючи за століття свого розвитку багато видатних будівель і споруд. Російська архітектура складно взаємодіяла з архітектурою інших народів, однак до ХХ ст. вона не була центром формування стильового напрямку, який виходив би за межі національної культури і став би основою регіонального стилю. І вперше СРСР в 1920-ті рр. став таким центром в формуванні не тільки регіонального, а й глобального стильо-

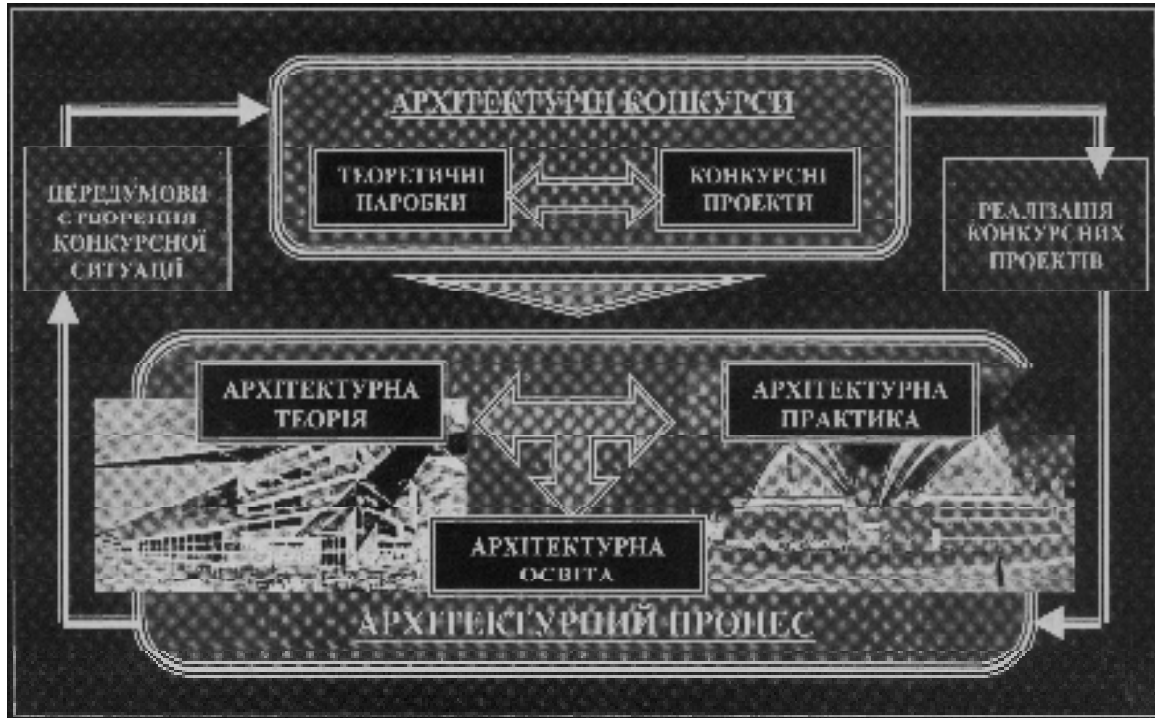

Рис. 1 – Роль і місце конкурсів в архітектурному процесі

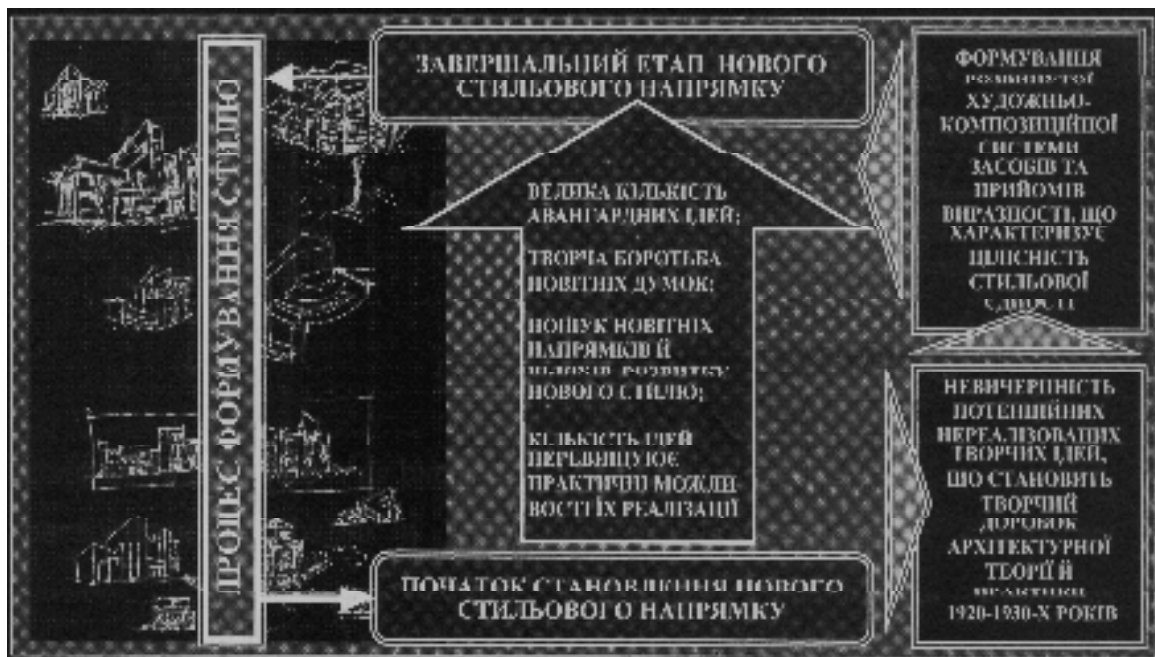

Рис. 2 – Стельові закономірності й особливості щодо визначення ролі й значущості радянського авангарду

вого напрямку. Звісно, не єдиним центром, але одним з найважливіших поряд з Німеччиною, Францією та Голландією [3, с.60]. Важливим є і визначення радянського авангарду як загальносвітової архітектурної спадщини.

Архітектурні течії та рухи СРСР не вичерпали свої формотворчі потенції і на початку 1930-х рр., у зв'язку з різкою зміною напрямку радянської архітектури. Тому в подальшому, коли в архітектурі виявився дефіцит формотворчих ідей (одним з них були ретроспективні стилізації в постмодернізмі) надвисоку увагу приділялось саме радянській спадщині як джерелу нових творчих виплесків. Після 1950-х рр., в архітектурному процесі активно впроваджувався закордонний досвід. Слід підкреслити, що майже більша частина того, що було використано закордонними виданнями 1950-1960-х рр., було створено за активною участю саме радянських архітекторів 1920-х рр. Про це свідчить і той відомий факт, що перші місця майстрів світової архітектури ХХ ст. займають брати Весніни, М. Ладовський, І.І. Леонідов, К.С.Мельников, І.І.Голосов, М.Я.Гінзбург та ін., а творчі рухи та напрямки радянської архітектури 1920-1930 рр. (конструктивізм, функціоналізм, раціоналізм тощо) значно вплинули на всю світову архітектуру ХХ ст. [4,5]. В 1930-1950-ті рр. творчий доробок вищезазначеного періоду в архітектурі було піддано різкій критиці, що вплинуло на збереженість документів і матеріалів цього періоду. Архіви багатьох видатних майстрів та творчих організацій 1920-х років виявились не потрібними і були повністю або частково втраченими.

В ході детального порівняльного аналізу конкурсних проектів, документів та матеріалів визначено, що в 1920-1930-ті рр. особливо гострим було протиріччя між грандіозними проектними ідеями і реально споруджуваними об'єктами, більш економічними й індустріалізованими.

Архітектори займалися концептуальними ідеями проектування міського середовища або архітектурного об'єкту і саме це дуже відрізняло радянську архітектуру від західноєвропейської архітектури [4, 5]. Архітектори того часу приділяють велику увагу перспективним проблемам, а для деяких з них участь у конкурсах була своєрідним полігоном для неперервного розвитку творчої особистості [2]. Так, наприклад, видатний український архітектор П.Ф.Альошин за 48 років творчої діяльності взяв участь у 15 конкурсах, серед яких конкурси на проект театру в Ростові на Дону, Палацу Уряду в Харкові, відбудові Хрещатика тощо [1, 2].

У проектах і будівлях сучасних архітекторів можна спостерігати активне використання прототипів архітектури конструктивізму. Західні архітектори проявляють до них величезний інтерес. Синтез архітектури, живопису та скульптури, що вийшов з творчих ідей 1920-1930-х років, поєднуючись з особистими рисами сучасної архітектури, дозволяє створювати архітектурні експонати, як, наприклад, Центр сучасного мистец-

тва в Цинцинаті (арх. Захи Хасид). Сучасний архітектор може реально втілити всі свої творчі задуми в матеріалі, бо складно уявити собі, чого ж не можна побудувати за наявності таких широких інноваційних можливостей сучасної технічної думки [6, 7]. Мінімалізм конкурсних робіт архітекторів-конструктивістів 1920-1930-х рр. нині є затребуваним саме через свою лаконічність і чіткість задумів. Розвиток, переосмислення й трансформація конкурсних авангардних ідей 1920-1930-х років в сучасній архітектурній практиці є вшанованою спадщиною та надихаючою силою для реального проектування. Важливо, що активізація конкурсної діяльності чергувалась з пасивними періодами її розвитку. В результаті періоду активізації конкурсної практики зароджувались і розвивались новітні прогресивні архітектурні рухи, стилі, напрямки тощо.

Таким чином, визначено, що архітектурний процес, в якому архітектурні конкурси є дієвим каталізатором розвитку цього процесу, значно впливають на розвиток теорії та практики архітектури.

На початку становлення нового стильового напрямку інтенсивність генерування формоутворюючих ідей різко зростає. За короткий строк з'являється стільки нових творчих ідей, що їх кількість набагато перевищує практичні можливості їх реалізації. Більша частина з них залишається у вигляді нереалізованого доробку, з якого наступні покоління архітекторів безперервно черпають творчі ідеї.

1. Дудка О.М. Розвиток формоутворення театральних будівель під впливом архітектурних конкурсів 1920-1930-х років: автореф. дис.... канд. арх.: спец. 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури / О.М. Дудка. – Х : ХДТУБА, 2011. – 20 с.

2. Кодин В. А. Роль архитектурных конкурсов в развитии архитектурной теории и практики / В. А. Кодин // Проблемы теории и истории архитектуры Украины: сб. науч. трудов. – МОиНУ; ОГАСА. – Одесса : Астропринт, 2007. – № 7. – С. 236-268.

3. Хан-Магомедов С. О. В поисках нереализованного наследия / С. О. Хан-Магомедов // Архитектура СССР. – 1989. – № 5-6. – С. 57-61.

4. Лінда С. М. Неокласицизм як «інтернаціональний стиль» 20-30-х років ХХ століття / С. М. Лінда // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. – Макіївка : ДонНАБА, 2006. – № 3. – С. 89-93.

5. Хан-Магомедов С. О. Архитектура советского авангарда в 1920 г. / С. О. Хан-Магомедов. – М. : Стройиздат, 1996. – 157 с.

6. Холодова Л. П. Использование нереализованных проектов в современной архитектурной деятельности / Л. П. Холодова, А. И. Александров // Известия вузов. Строительство. – 2002. – № 4 (250). – С. 32-36.

7. Юзбашев В. Г. Конкурс: инструкция [Электронный ресурс] / В. Г. Юзбашев // Архитектурный вестник. – 2007. – № 1(94). – Режим доступа к журналу: <http://archives-tnik.ru/ru/magazine/894>.

Отримано 09.01.2013